

# Vilniaus bonifratrų personalinė sudėtis XVII amžiaus antroje pusėje–XVIII amžiuje\*

**Martynas Jakulis**

Asistentas daktaras  
Vilniaus universitetas  
Istorijos fakultetas  
Senovės ir vidurinių amžių istorijos katedra  
El. paštas: [martynas.jakulis@if.vu.lt](mailto:martynas.jakulis@if.vu.lt)

**Santrauka.** Straipsnyje analizuojama Vilniaus bonifratrų personalinė sudėtis XVII a. antroje pusėje–XVIII a. Re-miantis dviem Vilniaus konvento įvilktuvių knygomis (1678–1725, 1761–1823), nagrinėjamas kasmet į vienuoliją stojusių, įžadus davusių ir noviciato nebaigusių naujokų skaičius, vienuolijos narių skaičiaus didėjimo ir mažėjimo priežastys, naujokų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes, jų geografinė kilmė ir socialinis statusas.

**Reikšminiai žodžiai:** bonifratrai, vienuoliai, Vilnius, įvilktuvių knygos, noviciatas.

## The Personal Make-up of the Vilnius Fatebenefratelli in the Second Half of the 17<sup>th</sup> and the 18<sup>th</sup> Centuries

**Summary.** This article addresses the fluctuations in the annual numbers of candidates accepted into the noviciate of the Fatebenefratelli, the numbers of novices who took vows, and those who withdrew from the noviciate by their own choice or were rejected; the age structure of novices, their geographical and social origins. The main sources for the study of the personal make-up of the Vilnius Fatebenefratelli (*Ordo S. Joannis de Deo*) are two books of novices (*libri novitiorum*) (1678–1725, 1761–1823) that supply the relevant personal information on 243 novices. The analysis revealed that 51% of the novices had successfully completed the noviciate, while others resigned by their own will or were rejected. Most candidates were aged between 18 and 37; however, the order's internal structure and the short formation of novices allowed to accept older candidates. Most novices originated from the Grand Duchy of Lithuania, and mainly from the Vilnius, Navahrudak, Trakai palatinates and Samogitia. Most probably, this reflected the general trends of immigration to Vilnius as well as the lack of opportunities for religious vocations in Samogitia. The geographical origins of novices also show that candidates came from mainly rural localities, whereas only 30 originated from cities (including Vilnius) and towns. The sources do not adequately reveal the social origins of novices, and only sporadic mentions reveal some candidates to have come either from the nobility, towns- and tradespeople, or other groups. Nonetheless, considering their geographical origins and material status, it could be assumed that the majority of novices were of non-noble birth and originated from rural strata.

**Keywords:** Fatebenefratelli, the religious, Vilnius, registers of novices, noviciate.

\* Straipsnis parengtas įgyvendinant Lietuvos mokslo tarybos remiamą projektą „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vienuoliai katalikai: biogramų sąvadas“ (S-MIP-17-34).

## Įvadas

Pastaraisiais metais Lietuvos istoriografijoje labai suintensyvėjo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (LDK) veikusią vienuolių personalinės sudėties tyrinėjimai. Daugiausia dėmesio Lietuvos ir Lenkijos istorikai skyrė LDK istorijoje ypatingą vietą užimančioms jėzuitams<sup>1</sup>, kurie paliko tokiems tyrinėjimams itin tinkamų personalinio ir biografinio pobūdžio šaltinių, leidžiančių vertinti vienuolijos sudėtį ir jos kaitą ilgalaikėje perspektyvoje<sup>2</sup>. Pasitelkiant nekrologus, įvilktuvių ir įžadų knygas bei kitus biografinio ir (ar) personalinio pobūdžio šaltinius, gilinamasi ir į kitų Lietuvoje tvirtas šaknis įleidusių vienuolių ordinų, pavyzdžiui, bernardinų<sup>3</sup>, kamaldulių<sup>4</sup> ar pranciškonų konventualų<sup>5</sup>, narių istorijas. Misionierių vienuolijos istorikai lenkai publikavo žymesnių narių, veikusią Lenkijoje ir Lietuvoje, biografijas<sup>6</sup>. Sistemingai (nors daugiau į plotį, o ne į gylį) apžvelgta LDK veikusią moterų vienuolių personalinė sudėtis<sup>7</sup>. Išaugusį susidomėjimą šia problema liudija ir vieno iš svarbiausių vienuolystės istorijos tyrinėtojų, Liudo Jovaišos, straipsnis, kuriame nuosekliai apžvelgiami LDK veikusią vienuolių biografinio ir personalinio pobūdžio šaltiniai, aptariamoms jų pritaikymo tyrinėjimuose galimybės<sup>8</sup>.

Nors pastaraisiais metais ypač pagausėjo tyrinėjimų, daugelio kitų LDK veikusią ordinų, ypač mažesnių ir turėjusių ne tokią didelę reikšmę valstybės ir kultūros raidai, narių personalijos tebelieka menkai pažįstamos. Viena iš tokių vienuolių – jau potridentinės katalikybės dvasioje užgimęs Bonifratrų ordinas (*Ordo S. Joannis de Deo*), kurio vienuoliai Vilniuje įsikūrė 1635 m.<sup>9</sup> Gerieji broliai (*boni fratres*) buvo pirmasis ir iki pat XVIII a. pradžios, kai užgimė rokitų vienuolija (*Fratres Misericordiae S. Rochi*), vienintelis LDK veikęs špitolininkų ordinas, kurio pagrindinis tikslas buvo prie konventų įsteigtose špitolėse slaugyti ligonius. Todėl, be visiems vienuoliams bendrų neturto, skaisybės ir paklusnumo įžadų, jie duodavo ir ketvirtąjį, kuriuo įsipareigodavo tarnauti ligoniams. Struktūriniu požiūriu bonifratrai iš kitų XVII a. Lietuvoje įsikūrusių vienuolių išsiskyrė tuo, kad daugumą vienuolių sudarė kunigo šventimų nepriėmę broliai.

Lenkijos–Lietuvos bonifratrų Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai provincijos (įst. 1639 m.)<sup>10</sup> ir konkrečiai Vilniaus<sup>11</sup> bonifratrų konvento veikla jau yra nuosekliau tyrinėta. Vis dėlto, koncentruojantis į aiškiausiai šaltiniuose aptinkamą aktyvią vienuolių veiklą, šiuose tyrimuose labai nedaug dėmesio skiriama bonifratrų personalijoms<sup>12</sup> ir ap-

<sup>1</sup> Minėtini naujausi tyrimai – B. Balčiūnaitė, 2017; L. Jovaiša, 2017b; A. Mariani, 2017; A. Mariani, 2018a; A. Mariani, 2018b.

<sup>2</sup> Be to, personaliniai Lenkijos–Lietuvos jėzuitų duomenys jau sisteminti *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy, 1564–1995*, 1996.

<sup>3</sup> M. Paknys, 2004.

<sup>4</sup> M. Paknys, 2014.

<sup>5</sup> D. Baronas, 2018.

<sup>6</sup> *Misjonarze św. Wincentego a Paulo w Polsce (1651–2001)*, t. II, 2001.

<sup>7</sup> M. Borkowska, 2008. Būtina paminėti ir Gitos Drungilienės straipsnį, skirtą Kauno ir Kražių benediktinių įžadų aktams XVII a.–XIX a. antroje pusėje, kurie atskleidžia ir vienuolių biografijų detalių, – G. Drungilienė, 2008.

<sup>8</sup> L. Jovaiša, 2017a.

<sup>9</sup> LDK veikė bonifratrų konventai Naugarduke (1649), Minske (1700), Gardine (1728) ir Vysokajė (1785).

<sup>10</sup> I. Pietrkiewicz, 2009; H. Komarynska, 2010.

<sup>11</sup> S. Rosiak, 1928; J. Maroszek, 2004, p. 212–213; M. Jakulis, 2012.

<sup>12</sup> Vienas iš nedaugelio pavyzdžių – trumpa XVIII a. antros pusės gydytojo bonifratro Ludwiko Perzynos (1742–1800) biograma – A. Schletz, 1980, p. 644–645.

siribojama vos keliais menkai pagrįstais apibendrinimais apie vienuolių socialinę ir geografinę kilmę. Bene nuosekliausiai bonifratrų personalinę sudėtį, remdamasis XVII a. pirmos pusės Krokuvos konvento įvilktuvių knyga, tyrinėjo Henrykas Gapskis, iš sociografijos perspektyvos analizavęs naujokų skaičiaus kaitą, jų geografinę ir socialinę kilmę, pasiskirstymą pagal amžiaus grupes<sup>13</sup>. Bonifratrai, tiesa, buvo tik viena iš Gapskio tyrinėtų vienuolių ir jiems, kaip nedideliam ordinui, skirta kur kas mažiau dėmesio negu, pavyzdžiui, jėzuitams ar dominikonams. Nepaisant to, autorius, remdamasis gausiais palyginimais su kitomis vienuolijomis, atskleidė Krokuvos bonifratrų personalinės sudėties ypatybes pirmaisiais ordino veiklos Lenkijoje–Lietuvoje dešimtmečiais.

Net turint omenyje, kad bonifratrai, palyginti su kitais LDK veikusiais ordiniais, buvo ne tokia gausi vienuolija, visgi nuoseklesnė jos personalinės sudėties analizė leidžia išryškinti bent jau kai kurios jos bruožus ir suteikia daugiau pagrindo lyginti su kitomis vienuolijomis. Kartu, tikimasi, šiuo tyrimu prisidedama ir prie apskritai geresnio vienuolių kaip uždaros visuomenės grupės (netgi, galima sakyti, luomo) pažinimo. Vienuolių personalinės sudėties tyrimai atskleidžia, kokios kilmės individai stodavo į konkrečias vienuolijas, kurios vienuolijos buvo labiau „bajoriškos“ ar „miestietiškos“, į kurias vienuolijas stodavo daugiau vyresnių ar jaunesnių kandidatų. Be to, duomenys apie vienuolių kilmę ir gyvenimą iki įstojimo į vienuoliją gali padėti atskleisti, kokie dar veiksniai, be šaltiniuose itin sunkiai „įskaitomo“ asmeninio pašaukimo<sup>14</sup>, galėjo paskatinti individus pasirinkti būtent tokį gyvenimo kelią (šeimoms sudėtis ir tėvų apsisprendimas, ekonominės priežastys ar kas kita).

Pagrindinis šaltinis, įgalinantis nuosekliai tyrinėti Vilniaus bonifratrų personalinę sudėtį, – gerai išlikusios konvento įvilktuvių knygos (*libri novitiorum*), apimančios 1678–1725<sup>15</sup> ir 1761–1823 m.<sup>16</sup> Tebelieka tiksliai nežinoma, kuriais metais Vilniuje pradėjo veikti naujokynas, todėl nežinia, ar ankstyviausios išlikusios įvilktuvių knygos pradinė chronologinė riba žymi ir noviciato įsteigimo metus. Taip pat nežinomas 1726–1760 m. vestos įvilktuvių knygos likimas, nors noviciatas tuo metu tikrai veikė. Kaip parodė Jovaišos tyrimas, negausiai išlikusios LDK veikusių vienuolių įvilktuvių knygos yra vienas iš informatyviausių šaltinių, leidžiančių tyrinėti vienuolių personalinę istoriją. Duomenys apie naujoką buvo renkami, siekiant įsitikinti, kad jis kilęs iš teisėtos santuokos, kad nėra vedęs, neturi skolų ir kad nebus kokių kitų kliūčių duoti įžadus. Įvilktuvių knygose fiksuotų duomenų pobūdis ir išsamumas galėjo labai skirtis – tai priklausė nuo vienuolijos<sup>17</sup>. Vilniaus bonifratrų konvento įvilktuvių knygos išsiskiria jose pateikiamos informacijos detalumu. Be priėmimo į noviciatą, įžadų davimo arba

<sup>13</sup> H. Gapski, 1987.

<sup>14</sup> Apie vienuolinį pašaukimą ankstyvaisiais naujaisiais laikais ir šios problemos tyrinėjimo sunkumus žr. B. B. Diefendorf, 1996, p. 266–267, išn. 5.

<sup>15</sup> Vilniaus bonifratrų konvento įvilktuvių knyga (1678–1725) (toliau – JK I), in: Lietuvos valstybės istorijos archyvas (toliau – *LVA*), f. 604, ap. 1, b. 104.

<sup>16</sup> Vilniaus bonifratrų konvento įvilktuvių knyga (1761–1823) (toliau – JK II), in: Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius (toliau – *VUB RS*), f. 4, b. A-3970. Nors knyga apima laikotarpį iki 1823 m., šio tyrimo galutinė chronologinė riba – 1795 m. Vienuolių istorija buvusiose LDK teritorijose reikalauja atskiro tyrimo platesniame Rusijos imperijos politikos katalikų vienuolių atžvilgiu kontekste.

<sup>17</sup> L. Jovaiša, 2017a, p. 158–162.

atleidimo datos, suteikto vienuolinio vardo, taip pat nurodoma stojančiojo į vienuoliją geografinė ir (rečiau) socialinė kilmė, tėvų vardai, amžius, apibūdinama drabužių būklė, išvardijami turimi daiktai, kartais pažymima, kuo individas vertėsi iki vienuolystės (*in saeculo*). Atskirų įžadų knygų bonifratrai, atrodo, nevedė, todėl pirmojoje įvilktuvių knygoje įžadų (*professio*) data būdavo įrašoma ten pat (bet ne visada). Antrojoje įvilktuvių knygoje iš kitos pusės būdavo surašomi įžadų tekstai, kuriuos pasirašydavo vienuoliai, parašais ir antspaudais patvirtindavo apaštališkieji arba viešieji notariai. Įžadų nedavusių naujokų įrašai tiek vienoje, tiek kitoje knygoje būdavo užbraukiami, kartais nurodant ir tikslesnę atleidimo priežastį. Taigi šių šaltinių reikšmę vienuolijų personalinės sudėties tyrinėjimams lemia jų „tarpinis“ pobūdis: įvilktuvių knygose fiksuojami duomenys apie *pasauliečius*, dar tik užsivilkusius vienuolio abitą ir tik *siekiančius* pradėti gyventi vienuolinį gyvenimą. Pasaulietinė praeitis (bent jau formaliai) nebetekdavo reikšmės individui davus įžadus ir pradėjus eiti vienuolinio gyvenimo keliu, todėl kiti vienuolijų šaltiniai apie vienuolių personalijas atskleidžia kur kas mažiau. Įvilktuvių knygų teikiamus duomenis papildė kitų su Vilniaus bonifratrų konventu susijusių šaltinių medžiaga. Konvento susirinkimų knygoje (1709–1786)<sup>18</sup> užsimenama apie įžadams besiruošiančius vienuolius. Taip pat reikšmingos beveik visą XVIII a. apimančios špitolės ligonių registracijos knygos<sup>19</sup>, kuriose fiksuojami dar iki įstojimo į noviciatą špitolėje besigydžiusių vienuolių personaliniai duomenys, neatsispindintys kituose šaltiniuose. Visgi svarbu pažymėti, kad, skirtingai nei daugelis kitų vienuolijų, Lenkijos–Lietuvos bonifratrai nevedė sistemingų provincijos mirusiųjų registrų (arba jie neišliko)<sup>20</sup> ir visos provincijos narių katalogų.

Šiuo straipsniu siekiama išanalizuoti Vilniaus bonifratrų personalinę sudėtį dviem pjūviais. Viena vertus, bonifratrų personalinė sudėtis tiriama kiekybiniais aspektais – į noviciatą priimtų kandidatų ir įžadus davusių vienuolių skaičius, naujokų amžius. Kita vertus, analizuojami kokybiniai aspektai – kandidatų į vienuolius socialinė ir geografinė kilmė. Nors žinomas kur kas didesnis bendras Vilniaus konvente gyvenusių bonifratrų skaičius, šiame tyrime dėl pirmiau aptartų priežasčių koncentruojamasi visų pirma į įžadus davusius vienuolius ir noviciato nebaigusius naujokus, minimus įvilktuvių knygose.

## Skaičius

Lietuvos bonifratrų konventų bendruomenės nebuvo gausios ir kasmet į vieną iš dviejų provincijoje veikusių noviciatų (kitas veikė Krokuvoje) būdavo priimama nuo vieno iki devynių naujokų. Iš viso žinomi 243 į Vilniaus bonifratrų noviciatą 1678–1725

<sup>18</sup> Vilniaus bonifratrų konvento susirinkimų protokolų knyga (1709–1786) (toliau – SK), in: *VUB RS*, f. 5, b. F-33028.

<sup>19</sup> Vilniaus bonifratrų špitolės ligonių registracijos knyga (1709–1748) (toliau – LK I), in: *VUB RS*, f. 5, b. F-32428; Vilniaus bonifratrų špitolės ligonių registracijos knyga (1747–1785) (toliau – LK II), in: *VUB RS*, f. 4, b. A-3827; Vilniaus bonifratrų špitolės ligonių registracijos knyga (1785–1826) (toliau – LK III), in: *VUB RS*, f. 4, b. A-3828.

<sup>20</sup> Krokuvos bonifratrų konvento archyve (ABK) saugoma jau XIX a. sudaryta bonifratrų *liber mortuorum* (sygn. A-224), kurioje surašyti visi tam tikrą metų dieną mirę vienuoliai, tačiau ši knyga apima Austrijos teritorijoje veikusius vienuolynus.

ir 1761–1795 m. priimti kandidatai, nors bendras skaičius turėjo būti kur kas didesnis – vien iš konvento susirinkimų protokolų žinoma apie dar mažiausiai 19 noviciatą 1726–1760 m. pradėjusių naujokų<sup>21</sup>. Palyginti su kur kas gausesnėmis vienuolijomis, tai buvo labai nedidelis skaičius: pavyzdžiui, po XVII a. vidurio krizės į jėzuitų noviciatą Vilniuje kasmet būdavo priimama nuo 50 iki daugiau negu 100 kandidatų<sup>22</sup>, o Lietuvos bazilijonų provincijos noviciate Bytenėje, pavyzdžiui, 1752 m. vienuoliniam gyvenimui ruošėsi 28 naujokai<sup>23</sup>. Visgi bonifratrų konventų bendruomenės buvo nedidelės, jas dažniausiai sudarydavo nuo keturių iki dešimties brolių (arba iki 30 vienuolių visuose konventuose LDK), todėl toks kandidatų skaičius, panašu, visiškai atliepė ordino poreikius. Naujokų skaičiaus svyravimams didžiausią įtaką turėjo du pagrindiniai veiksniai: įžadus davusių vienuolių ir iš noviciato atleistų naujokų skaičius bei dėl nenumatytų aplinkybių padidėjęs naujų vienuolijos narių poreikis.

*1 lentelė. Į Vilniaus bonifratrų noviciatą priimtų naujokų, įžadus davusių vienuolių ir noviciato nebaigusiu naujokų skaičius (1678–1725, 1761–1795 m.)*

Metai	Priimta	Davė įžadus	Nebaigė noviciato	Nežinoma
1678–1682	29	18 (62 %)	11 (38 %)	–
1683–1687	15	5 (33 %)	10 (67 %)	–
1688–1692	18	5 (28 %)	12 (66 %)	1 (6 %)
1693–1697	28	14 (50 %)	14 (50 %)	–
1698–1702	20	7 (35 %)	13 (65 %)	–
1703–1707	16	10 (62,5 %)	6 (37,5 %)	–
1708–1712	15	9 (60 %)	6 (40 %)	–
1713–1717	16	13 (81 %)	3 (19 %)	–
1718–1722	9	7 (78 %)	2 (22 %)	–
1723–1725	16	9 (56 %)	7 (44 %)	–
	182	97 (53 %)	84 (46 %)	1 (1 %)
1761–1765	7	4 (57 %)	3 (43 %)	–
1766–1770	5	3 (60 %)	2 (40 %)	–
1771–1775	15	6 (40 %)	9 (60 %)	–
1776–1780	10	4 (40 %)	5 (50 %)	1 (10 %)
1781–1785	7	2 (28,6 %)	5 (71,4 %)	–
1786–1790	7	4 (57 %)	3 (43 %)	–
1791–1795	10	5 (50 %)	5 (50 %)	–
	61	28 (46 %)	32 (52,4 %)	1 (1,6 %)
<i>Iš viso</i>	<i>243</i>	<i>125 (51 %)</i>	<i>116 (48 %)</i>	<i>2 (1 %)</i>

Šaltiniai: JK I, JK II.

<sup>21</sup> SK, I. 143, 146, 148, 151v, 153–155, 158v, 160, 163–163v, 189, 298.

<sup>22</sup> A. Mariani, 2018b, p. 19.

<sup>23</sup> Lietuvos bazilijonų provincijos vizitacijų aktai (1751–1755), in: Österreichische Nationalbibliothek, SN 3848, I. 34v–35.

Bonifratrų noviciatas trukdavo vienerius metus, per kuriuos kandidatai iš arti susipažindavo su vienuolijos veikla, būdavo apmokomi slaugos pagrindų, išbandydavo savo pašaukimą ir pasiryžimą eiti vienuolinio gyvenimo keliu. Iš 243 naujokų daugiau nei pusė galiausiai davė įžadus ir tapo visateisiais ordino nariais – po „derlingų“ metų, kai įžadus duodavo ne vienas, bet trys ar net šeši vienuoliai, vienerius ar dvejus metus iš eilės nebūdavo priimamas nė vienas kandidatas (buvo 12 „tuščių“ metų). Vis dėlto kitiems vienuolinio gyvenimo išbandymai pasirodė pernelyg sunkūs arba atskleidė jų nepakankamą pašaukimą, todėl dalis (20) paliko noviciatą savo valia (*exivit, wystąpił*), leidus konvento vyresniajam, kaip kad Nicetas (Juozapas) Abramovičius<sup>24</sup>, praleidęs naujokyne 30 dienų ir išstojęs iš vienuolijos po keturių dienų rekolekcijų<sup>25</sup>. Kiti pasišalindavo savavališkai (*effugit, fugam dedit*) (7), kaip, pavyzdžiui, naktį iš vienuolyno pabėgęs Adomas (Simonas) Babinovičius, praleidęs noviciate daugiau nei devynis mėnesius<sup>26</sup>. Likusieji buvo atleisti vyresniojo sprendimu dėl labai įvairių priežasčių. Dešimt vienuolių buvo pašalinti dėl nepakankamo pašaukimo ar vienuoliui nederamo elgesio – už tai 1775 m. balandžio 15 d. iš noviciato pašalintas Liudvikas (Stanislovas) Tomaševičius, kuris „kuo bjauriausiai elgėsi ir visiškai nesistengė ugdyti kuklumo“<sup>27</sup>. Duoti įžadus taip pat galėjo sutrukdyti ir pernelyg silpna sveikata (4) ar pernelyg garbus amžius (2). Atrodo, tik du naujokai buvo atleisti dėl to, kad buvo vedę arba turėjo skolų<sup>28</sup>. Vis dėlto dažniausiai tiksliai atleidimo iš noviciato priežastis nenurodoma (71), apsiribojant nekonkrečiais terminais *expulsus, egressus, expeditus, reiectus* ar (*ex*)*spoliatus*, todėl sunku pasakyti, dėl kokių priežasčių naujokai dažniausiai neužbaigdavo noviciato.

Dar stokojama kitų vienuolių personalinės sudėties tyrimų, kurie leistų įvertinti, ar toks noviciato nebaigusių individų procentas buvo (ne)įprastai didelis. Visgi Paknio tyrimas, skirtas Tytuvėnų bernardinų konventui, kuriame XVIII a.–XIX a. pirmoje pusėje įžadus davė beveik trys ketvirtadaliai visų naujokų<sup>29</sup>, leidžia daryti atsargią prielaidą, jog iš Vilniaus bonifratrų noviciato išstojustų naujokų skaičius galėjo būti didesnis nei išstojustųjų iš kitų vienuolių, o tokia padėtis, kaip spėja Gapskis, galėjo susiklostyti dėl to, kad naujokai nepakeldavo daug jėgų ir pasiryžimo reikalaujančios tarnystės ligoniams<sup>30</sup>.

Nemažą įžadus davusių vienuolių skaičiaus didėjimą galėjo nulemti ir dėl nenumatytų aplinkybių gerokai sumažėjęs vienuolijos narių skaičius. Todėl tikrai neatsitiktinai per dešimtmetį po 1709–1711 m. maro epidemijos, nusinešusios daugybės brolių gyvybes<sup>31</sup>, labai padidėjo įžadus davusių naujokų skaičius, nors kandidatų, palyginti su XVIII a. pradžia, būdavo priimama beveik tiek pat. Šie skaičiai liudija naujų vienuolijos narių poreikį, o kartu parodo galbūt kiek atlaidesnį vyresniųjų požiūrį į kandidatų pašaukimą ir pasiryžimą gyventi vienuolinį gyvenimą. Visgi ir ne tokiomis išskirtinėmis sąlygomis

<sup>24</sup> Čia ir toliau skliaustuose nurodomas vienuolio krikšto vardas.

<sup>25</sup> JK II, l. 5v.

<sup>26</sup> JK II, l. 5.

<sup>27</sup> JK II, l. 5v.

<sup>28</sup> JK I, l. 17; SK, l. 189.

<sup>29</sup> M. Paknys, 2004, p. 37.

<sup>30</sup> H. Gapski, 1987, p. 53.

<sup>31</sup> 1710 m. vasarą Vilniaus konvente mirė penki broliai, LK I, l. 23v.

dažnesnės negu įprasta vienuolių mirtys buvo dar vienas veiksnys, skatinęs priimti daugiau kandidatų. Tai gerai parodo XVIII a. antros pusės statistika. Šiuo laikotarpiu, kai nei šalies, nei miesto nebekrėtė demografinės krizės, įžadus dažniausiai duodavo arba naujokyno nebaigdavo labai panašus kandidatų skaičius. Visgi šiame kontekste labai išsiskiria 1771–1780 m., kai į noviciatą buvo priimti 25 naujokai, o įžadus davė 10. Tokiems pasikeitimams įtakos galėjo turėti ir dėl nežinomų priežasčių gerokai padidėjęs pašaukimų skaičius. Tačiau greičiausiai tai buvo susiję su dažnesnėmis nei kitais metais vienuolių mirtimis – per šį laikotarpį vien Vilniuje mirė šeši broliai<sup>32</sup>, todėl teko priimti daugiau kandidatų. Svarbu pažymėti, kad, įsteigus naujus konventus Minske (1700) ir Vysokajė (1785), į noviciatą priimtų naujokų skaičius nepadidėjo. Greičiausiai įtakos neturėjo ir vienuolyno įkūrimas Gardine 1728 m.

## Amžius

Ligonių slaugymas, konvento nuosavybės priežiūra, išmaldos rinkimas, persikėlimas į vis kitą provincijos konventą kas trejus metus ir kiti kasdieniai bonifratrų darbai iš vienuolių pareikalavo nemažai fizinių jėgų, todėl, kaip galima suprasti iš užuominų šaltiniuose, į noviciatą būdavo sąmoningai siekiama priimti ne vyresnius negu 40 metų naujokus<sup>33</sup>. Todėl ir 57 metų Zacharijas (Simonas) Novošynskis 1691 m. vasarą iš naujokyno buvo atleistas „dėl to, kad yra labai senas (*annosus*), o tai prieštarauja mūsų ordino konstitucijoms“<sup>34</sup>. Be jo, būta dar ne vieno vyresnio naujoko, tačiau vos keletui pavyko užbaigti noviciatą<sup>35</sup>.

### 2 lentelė. Į Vilniaus bonifratrų noviciatą priimtų naujokų amžius

Amžiaus grupė	< 18	18–22	23–27	28–32	33–37	38–42	43–47	> 48	–
Skaičius	2	42	43	44	33	9	3	8	59
%	0,8	17,3	17,7	18,1	13,6	3,7	1,2	3,3	24,3

Šaltiniai: JK I, JK II.

Duomenys apie 184 naujokų amžių liudija vienuolijos apsisprendimą į noviciatą priimti kuo jaunesnius žmones, sulaukusius nuo 18 iki 37 metų (žr. 2 lentelę). Net neturint patikimesnių žinių apie kitų vienuolijų ir bonifratrų naujokyno Krokuvoje nuostatus, vis dėlto akivaizdu, kad toks naujokų pasiskirstymas pagal amžių atspindėjo vienuolijos poreikius. Tai buvo aktualu ne tik dėl specifinės bonifratrų tarnystės, bet ir dėl to, kad tai leisdavo užtikrinti vienuolijos personalo stabilumą. Kita vertus, tai, kad daugumą ordino narių sudarė broliai, kuriems nereikėjo studijuoti filosofijos ar teologijos ir priimti kunigo šventimų, o jų pasirengimas vienuoliniam gyvenimui trukdavo vos metus, atverdavo kelią į ordiną ir vyresnio amžiaus kandidatams. Todėl 33–37 metų sulaukę naujokai su-

<sup>32</sup> LK II, l. 132, 138, 160v, 169, 171, 186.

<sup>33</sup> Toks amžiaus apribojimas buvo būdingas ir Pažaislio kamalduliams – M. Paknys, 2014, p. 287.

<sup>34</sup> JK I, l. 16v.

<sup>35</sup> JK I, l. 44v, 50, 61.

darė labai panašią dalį kaip ir 18–22, 23–27 ir 28–32 metų amžiaus grupėms priklausę kandidatai. Šiuo požiūriu bonifratrai buvo panašūs į bernardinų tretininkus, tarp kurių dėl panašių priežasčių taip pat būdavo daugiau vyresnio amžiaus kandidatų<sup>36</sup>.

## Geografinė kilmė

Vienuolių geografinė kilmė, kaip taikliai pažymėjo Gapskis, ne tik parodo, iš kurių valstybės regionų buvo kilę daugiausia kandidatų, bet ir (netiesiogiai) atskleidžia jų socialinę kilmę ir parodo konkrečios vienuolijos santykį su tam tikromis visuomenės grupėmis<sup>37</sup>. Vilniaus bonifratrų konvento įvilktuvų knygoje nurodoma beveik visų (234) naujokų geografinė kilmė, tačiau ji apibūdinama nevienodai išsamiai. Gali būti nurodytas konkretaus miesto (*civitas, miasto*), miestelio (*oppidum, miasteczko*) ar kaimo (*villa, wieś*) pavadinimas, taip pat kuriai parapijai, pavietui ar vaivadijai jis priklauso. Vis dėlto dažniausiai apsiribojama tik vienu didesniu teritoriniu administraciniu vienetu – visų pirma parapija, rečiau – pavietu, vaivadija ar vyskupija, todėl, remiantis šiais duomenimis, tik iš dalies galima spręsti apie naujokų socialinę kilmę.

### 3 lentelė. Į Vilniaus bonifratrų noviciatą priimtų naujokų geografinė kilmė

Teritorija	Skaičius
Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė	184 (75,7 %)
Vilniaus vaivadija	50 (20,6 %)
Žemaitija	44 (18,1 %)
Trakų vaivadija	36 (14,8 %)
Naugarduko vaivadija	27 (11,1 %)
Minsko vaivadija	13 (5,3 %)
Polocko vaivadija	6 (2,5 %)
Brastos vaivadija	5 (2,1 %)
Vitebsko vaivadija	2 (0,8 %)
Smolensko vaivadija	1 (0,4 %)
Lenkijos karalystė	43 (17,7 %)
Prūsija	5 (2,1 %)
Livonija	1 (0,4 %)
Transilvanija	1 (0,4 %)
Nenurodyta	9 (3,7 %)

Šaltiniai: JK I, JK II.

Nepaisant nevienodo reprezentatyvumo, turimi duomenys vis dėlto leidžia išryškinti bent kai kurias tendencijas. Visų pirma aiškiai matyti, kad absoliuti dauguma į noviciatą Vilniuje įstousių kandidatų buvo kilę iš LDK teritorijos, o užsieniečiai sudarė tik kiek daugiau nei penktadalį visų naujokų. Tai gerai parodo, kad Krokuvoje ir Vilniuje veikę

<sup>36</sup> M. Paknys, 2004, p. 39.

<sup>37</sup> H. Gapski, 1987, p. 65.



noviciatai iš tiesų apėmė skirtingas teritorijas (žinoma, daug lėmė ir geografinė padėtis), o kartu liudija, kad netrūko pašaukimų tarp LDK gyventojų.

Nors akivaizdu, kad dauguma vietinės kilmės kandidatų buvo kilę iš keturių teritorijų – Vilniaus, Trakų, Naugarduko vaivadijų ir Žemaitijos, – vis dėlto galima tik spėlioti, kokie veiksniai galėjo nulemti tokią tendenciją. Čia svarbu atkreipti dėmesį į Agniaus Urbanavičiaus tyrimą, parodžiusį, kad didžioji dalis Vilniaus miestiečiais XVII a. antroje pusėje–XVIII a. tapusių individų buvo atvykę iš šių keturių teritorijų ir Polocko vaivadijos. Būtent tokias migracijos į Vilnių iš kitų LDK regionų tendencijas, anot istoriko, galėjo nulemti tiek ūkinė ir demografinė plėtra (nors šiam teiginiui pagrįsti trūksta sistemingų tyrinėjimų), tiek stiprus Vilniaus miesto ryšys su arčiau esančiomis vaivadijomis<sup>38</sup>. Nors Urbanavičiaus tyrimas apėmė tik vieną iš Vilniaus gyventojų grupių ir tik iš dalies atspindi bendras migracijos į Vilnių tendencijas, remiantis šiomis išvadomis, galima daryti prielaidą, kad Vilniuje gyvendavo daugiau iš šių teritorijų kilusių žmonių, tarp kurių atsirasdavo ir norinčių tapti bonifratrais.

Matyt, svarbu ir tai, kad didžioji dalis naujokų į Vilnių buvo atvykę iš vaivadijų, kurių centruose arba didesniuose miestuose jau veikė bonifratrų konventai (Vilniaus, Naugarduko, Trakų, Minsko). Kad bonifratrų veikla ir pastebimumas tam tikroje teritorijoje galėjo turėti reikšmės iš tos teritorijos kilusių naujokų skaičiui, liudija užuominos šaltiniuose. Antai 1697 m. liepos 25 d. į noviciatą priimtas Jokūbas (Jonas) Zvolinskis atvyko su Naugarduko bonifratrų konvento vyresniojo Burgrabos rekomendacija<sup>39</sup>. Kita vertus, po to, kai 1700 m. buvo įsteigtas konventas Minske, nematyti, kad naujokų iš šios vaivadijos skaičius būtų didėjęs.

Tai, kad daug naujokų buvo kilę iš Žemaitijos, galbūt galima paaiškinti tuo, jog šiame regione vienuolynų tinklas buvo retas, todėl vienuoliais siekiantys tapti žmonės buvo priversti migruoti į Vilnių ir kitus didesnius centrus. Tiksliesni duomenys apie jų kilmės vietas suteikia pagrindo ir dar vienai prielaidai. Beveik ketvirtadalis kandidatų žemaičių buvo kilę iš parapijų, kurių centruose veikė vienuolynai (Kražių (4), Telšių (3), Dotnavos, Raseinių, Kretingos (po 1)). Nors Žemaitijoje neveikė nė vienas bonifratrų konventas, vis dėlto pasirinkti vienuolinį gyvenimą galbūt galėjo paskatinti ir iš arti matomas kitų vienuolių pavyzdys arba net jėzuitų, bernardinų ar dominikonų asmeniškai patarimai savo pašaukimo ieškantiems jaunuoliams. Tokią koreliaciją tarp naujokų skaičiaus ir vietovių, kuriose veikė vienuolynai, atspindi ir Gapskio surinkti duomenys<sup>40</sup>, o tolesni LDK veikusių vienuolių personalinės sudėties tyrimai galbūt atskleistų ir šios tendencijos masiškumą.

Naujokų geografinė kilmė taip pat netiesiogiai parodo, iš kokių visuomenės sluoksnių jie galėjo būti kilę. Iš miestų ar miestelių buvo kilę 32 naujokai, o beveik pusė jų (14) buvo atvykę iš Lenkijos ir Prūsijos miestų. Į noviciatą per visą aptariamą laikotarpį įstojo tik šeši vilniečiai ir 10 vienuolių, kilusių iš Minsko, Naugarduko, Kauno ir kelių nedidelių miestelių (Ariogalos, Šeduvos). Absoliuti dauguma naujokų buvo kilę iš, kaip galima

<sup>38</sup> A. Urbanavičius, 2005, p. 252, 258.

<sup>39</sup> ĮK I, l. 26.

<sup>40</sup> H. Gapski, 1987, p. 88–91.

suprasti, kaimo arba menkai urbanizuotų vietovių. Taigi, turint omenyje, kad duomenys nevienodai reprezentatyvūs, galima teigti, kad nemažą dalį Lietuvos–Lenkijos provincijos vienuolių sudarė žmonės, kilę iš kaimo aplinkos.

## Socialinė kilmė

Nors pastaraisiais metais vienuolių personalijų tyrinėjimai suintensyvėjo, kol kas apie vienuolių socialinę kilmę žinoma itin nedaug. Tai lemia ne tik bendra tyrimų būklė, bet ir vienuolių šaltinių specifika. Kitų ordinų įvilktuvų knygoje ir kituose panašaus pobūdžio biografiniuose ir (ar) personaliniuose šaltiniuose sąmoningai nefiksuoti duomenys apie vienuolio kilmę ir gyvenimą iki noviciato, apsiribojant tik žiniomis apie tėvų santuokos teisėtumą, jų tikėjimą, kilmės vietą, kartais – amatą *in saeculo*. Socialinė kilmė (bent jau formaliai) praradavo reikšmę davus įžadus, nes nuo to laiko žmogus pradėdavo gyventi visiškai naują gyvenimą, susilpnėdavo jo ryšiai su šeima ar gimine. Taigi neretai konkrečios vienuolijos narių, visų pirma bajorų kilmę galima rekonstruoti tik remiantis kitokio pobūdžio šaltiniais. Vis dėlto bonifratrų įvilktuvų knygos suteikia duomenų apie trečdalio (81) vienuoliais (ne)tapusių kandidatų kilmę (žr. 4 lentelę).

Neproporcingai dažną, palyginti su kitomis grupėmis, bajorų socialinio statuso minėjimą įvilktuvų knygoje greičiausiai lėmė jų išskirtinumas bendrame naujokų kontekste. Nors visi bajorai buvo įvardyti panašiais terminais (*nobilis, pan, szlachcic*, rečiau – (*generosus dominus*), kitos įrašų detalės liudija, kad tų individų padėtis buvo labai skirtinga. Pavyzdžiui, Teodorui (Jonui Kazimierui) Bieliackiui, įstojusiam į noviciatą 1704 m. lapkričio 9 d. ir davusiam įžadus 1706 m. vasario 16 d., priklausė Sabališkių dvaras Kauno pavieta<sup>41</sup>. O štai 1767 m. sausio 31 d. į noviciatą įstojęs, tačiau jo neužbaigęs iš Žemaitijos kilęs bajoras Joakimas (Juozapas) Petkevičius buvo apsirengęs „varganais“ (*mizerne*) drabužiais, o jo bajorišką kilmę, panašu, liudijo tik su savimi turėtas kardas (*szabla*)<sup>42</sup>.

### 4 lentelė. Į Vilniaus bonifratrų noviciatą priimtų naujokų socialinė kilmė

Socialinė / profesinė grupė	Skaičius
Bajorai	53 (21,8 %)
Miestiečiai ( <i>civis</i> )	5 (2,1 %)
Dvasininkai	4 (1,6 %)
Amatininkai	7 (2,9 %)
Kareiviai	3 (1,2 %)
Kitos profesijos	3 (1,2 %)
Tarnai	6 (2,5 %)
Nenurodyta	162 (66,7 %)

Šaltiniai: JK I, JK II.

<sup>41</sup> JK I, l. 37.

<sup>42</sup> JK II, l. 2v.

Kitoms socialinėms ir (ar) profesinėms grupėms priklausę kandidatai įvilktuvų knygoje minimi vos keletą kartų – vienuoliais bandė tapti virėjai, siuvėjai, barzdaskučiai, kareiviai, tarnai. Nežinoma tik apie į vienuoliją stojusius nelaisvus valstiečius, kurie būtų galėję tai padaryti tik su savo pono leidimu, ir apie ponų bandymus atsiimti savo pavaldinius<sup>43</sup>. Vis dėlto, atsižvelgiant į vienuolijos dydį ir sudėtį (daugumą narių sudarė broliai; matyt, dėl to bonifratrais bandė tapti vos keli kunigai), konventų materialinę padėtį ir bonifratrų tarnystės specifika, galima numanyti, kad didžioji dalis brolių buvo kilę iš žemesniųjų visuomenės sluoksnių. Ar šiuo požiūriu bonifratrai buvo kuo nors išskirtinė vienuolija, leis atsakyti išsamesni palyginamieji tyrimai, tačiau jau dabar pagrindo kalbėti apie vienuolijų skirtumus šiuo požiūriu suteikia, pavyzdžiui, Andrea Mariani tyrimas, parodęs, kad Slucko ir Nesvyžiaus jėzuitų įpročiai ir materialinė kultūra turėjo nemažai panašumų į bajoriškąją<sup>44</sup>. Įrašai įvilktuvų knygoje dažnai liudija jau visai kitokią į noviciatą įstojusių žmonių padėtį, nes apie dažną rašoma: „be pinigų“ (*sine pecuniis*), drabužiai „pusėtini“ (*mediocres*), „vargani“ (*miserabiles*) arba „beverčiai“ (*nullius valoris*). Nors kiekvienas atvejis skirtingas, vis dėlto panašu, kad bent jau kai kuriems noviciatas buvo ne tik vienuolinio gyvenimo išbandymų pradžia, bet ir galimybė bent laikinai išsigelbėti nuo skurdo.

Įvilktuvų knygoje užfiksuoti duomenys apie naujokų socialinę kilmę yra labai lakoniški ir tiksliau nenusako to asmens padėties visuomenėje. Tuo pačiu terminu gali būti įvardijamas ir visiškai nusigyvenęs bajoras, ir turtingos kilmingųjų šeimos sūnus, tiek miestiečių luomo atstovas, tiek neprivilegiuotas miestelėnas. Todėl vienuolių vardai, aptinkami miestų, įvairių Bažnyčios institucijų ir kitokio pobūdžio šaltiniuose, leidžia ne tik tiksliau nustatyti jų kilmę, bet ir iš dalies atskleisti įstojimo į vienuoliją aplinkybes. Tai galima iliustruoti dviem kiek geriau dokumentuotais pavyzdžiais.

Aštuoniolikmetis bajoras Petras (Antanas) Švykovskis, kilęs iš Vilkmėgės pavieto, Kavarsko parapijos, įstojo į Vilniaus bonifratrų noviciatą 1725 m. liepos 1 d. Po kurio laiko esą paaiškėjus, kad brolis Petras yra itin silpnos sveikatos ir vargiai galės dalyvauti intensyvioje konvento veikloje, jam nebuvo leista duoti įžadų<sup>45</sup>. Vis dėlto iš bonifratrų špitolės ligonių registracijos knygos įrašų aiškėja, kad dar iki noviciato, 1724 m. gruodžio pabaigoje, „Šv. Valentino liga“ (epilepsija) sergantį Antaną „mums atidavė (*oddala*) motina ponia Švykovskienė<sup>46</sup>, Vilkmėgės stalininkienė“<sup>47</sup>. Tik po daugiau nei pusmečio, praleisto špitolėje, jis įstojo į noviciatą, iš kurio vėliau buvo atleistas dėl pirmiau minėtos priežasties. Nepaisant to, praėjus beveik ketveriems metams, 1729 m. birželį brolis Petras vis dėlto davė įžadus<sup>48</sup>, o ta proga konventui padovanojo ir 1 000 auksi-

<sup>43</sup> Kitų vienuolijų įvilktuvų knygoje pasitaiko įrašų apie pono reikalavimu iš noviciato atleistus naujokus. Pavyzdžiui, į Vilniaus bernardinų noviciatą 1730 m. spalio 3 d. priimtą valstietį (*rusticum*) Faustiną Laševskį iš noviciato „atsiėmė“ jo ponas (Metrica novitorum, in: Archiwum Prowincji Bernardynów, S-wil-2, p. 88). Už nuorodą dėkoju dr. Liudui Jovaišai.

<sup>44</sup> A. Mariani, 2018a, p. 52–53.

<sup>45</sup> ĮK I, l. 60.

<sup>46</sup> Tėvai – Vilkmėgės stalininkas Samuelis Švykovskis ir Sofija Bilevskytė Švykovskienė – *Urządniczy Wielkiego Księstwa Litewskiego*, t. 1, 2004, p. 499.

<sup>47</sup> LK I, l. 100v.

<sup>48</sup> SK, l. 163.

nų<sup>49</sup>. Šis atvejis liudija, kad į bonifratrų vienuoliją LDK stodavo ir visai turtingų, pavieto lygiu sąlyginai reikšmingas pareigybes turinčių bajorų sūnūs, kurių tėvai galėjo paremti konventą (beje, tuo metu išgyvenantį ne pačius geriausius laikus) nemažomis pinigų sumomis. Taip, matyt, padarė ir Petro tėvai, atsidėkodami už tai, kad, nepaisant sunkios ligos, jų sūnui buvo leista tapti vienuoliu. Kita vertus, šis atvejis atskleidžia labai komplikotą individo kelią į vienuolinį gyvenimą ir parodo, kad žmonės ne visada rinkdavosi vienuolystę tik iš pašaukimo ir kad tokį pasirinkimą galėjo lemti visai kiti, panašu, nuo jų valios menkai tepriklausantys veiksniai, kaip kad tėvų apsisprendimas.

Nemažai žinoma ir apie brolio Merkelio (Leopoldo) Grünwaldo kilmę ir gyvenimą iki įstojimo į vienuoliją. Jis gimė Vilniaus auksakalio Juozapo Antano<sup>50</sup> ir Marijonos šeimoje, 1736 m. lapkričio 11 d. buvo pakrikštytas Vilniaus Šv. Ignoto bažnyčioje<sup>51</sup>. 1765 m. jis tapo auksakalio Jono Adomo Grünwaldo (galbūt giminaičio?) mokiniu, o 1767 m. minimas jau kaip pameistrys<sup>52</sup>. Visgi tų pačių metų vasario 15 d. trisdešimtmetis „auksakalaitis“ (*złotniczek*) Leopoldas įstojo į bonifratrų noviciatą, tapo broliu Merkeliu ir 1768 m. vasario 21 d. davė įžadus<sup>53</sup>. Nors apie brolio Merkelio gyvenimą iki noviciato žinomi tik keli pagrindiniai faktai, vis dėlto XVIII a. antros pusės vilnietiškę šaltinių gausa ir įvairovė leidžia bent jau pabandyti atsakyti į klausimą, kokie veiksniai galėjo paskatinti Leopoldą auksakalio dirbtuvę iškeisti į vienuolyno celę ir nelengvą tarnystę ligoniams.

Nuosekliai atskleisti kiekvieno vienuolio gyvenimo iki noviciato detales vargiai įmanoma dėl menkai išlikusių šaltinių, tačiau net ir pavieniai geriau dokumentuoti atvejai parodo, kokie individai stodavo į bonifratrų ordiną LDK, atveria galimybes bent jau svarstyti apie vienuolinio pašaukimo problemą ankstyvaisiais naujaisiais laikais ir įvairių socialinių grupių santykį su vienuolijomis ir vienuolyste.

## Išvados

Kasmet į Vilniaus bonifratrų noviciatą priimamų naujokų skaičius atliepė negausios vienuolijos poreikius. Šio skaičiaus dinamikai didžiausią įtaką turėjo noviciatą baigdavusių ir įžadus duodavusių vienuolių skaičius ir dėl nenumatytų aplinkybių išryškėjęs naujų vienuolijos narių poreikis. Įvilktuvų knygų analizė parodė, kad aptariamam laikotarpiu daugiau negu pusė (51 %) noviciatą pradėjusių kandidatų davė įžadus ir tapo visateisiais ordino nariais, o kiti noviciatą paliko savo noru, pabėgo arba buvo atleisti dėl nepakankamo pašaukimo, su vienuolio gyvenimo būdu nesuderinamo elgesio, pernelyg silpnos sveikatos ir kitų priežasčių. Įžadus davusių vienuolių skaičiaus didėjimui didelę įtaką turėjo dėl epidemijų ir kitų priežasčių padidėjęs vienuolių mirtingumas: nors priimamų

<sup>49</sup> Ibid., l. 163v.

<sup>50</sup> Atvykęs iš Rattenbergo (Varmija), 1736 m. kovo 26 d. tapo Vilniaus miestiečiu, žr. A. Urbanavičius, 2009, p. 219, Nr. 1992. Mirė 1754 m. rugsėjo 24 d. (Vilniaus Šv. Martyno vokiečių katalikų brolijos mirties metrikų knyga (1668–1882) (kopija), in: *LVI*, f. 604, ap. 10, b. 5, l. 7).

<sup>51</sup> V. Drėma, 2015, p. 136.

<sup>52</sup> E. Laucevičius, B. R. Vitkauskienė, 2001, p. 211, Nr. I.350.

<sup>53</sup> ĮK II, l. 2v, 40v.

kandidatų skaičius labiau nepadidėdavo, vis dėlto gerokai padaugėdavo sėkmingai noviciatą užbaigusiu naujokų.

Didžiąją dalį (67,5 %) į noviciatą priimtų kandidatų sudarė 18–37 metų individai. Bonifratrai, kaip ir kiekviena kita vienuolija, siekė priimti kuo jaunesnius kandidatus, tačiau ordino organizacinė struktūra (personalo pagrindą sudarė kunigo šventimų neturinčys broliai) ir tik vienerius metus trunkanti naujoko formacija sudarė sąlygas į noviciatą priimti ir vyresnio amžiaus (33–37 m.) kandidatus, kurių skaičius buvo panašus kaip ir kitoms amžiaus grupėms (18–22, 23–27, 28–32 m.) priklausančių naujokų.

Įvilkuvių knygose užfiksuotų duomenų apie kandidatų geografinę kilmę analizė parodė, kad absoliuti dauguma (75,7 %) naujokų buvo kilę iš LDK, visų pirma iš Vilniaus, Naugarduko, Trakų vaivadijų ir Žemaitijos. Vis dėlto, neturint išsamesnių duomenų, vargiai įmanoma tiksliai nustatyti šią tendenciją nulėmusius veiksnius. Neabejotinai daug reikšmės turėjo vien tai, kad noviciatas veikė būtent Vilniuje, tad galbūt toks naujokų iš šių teritorijų skaičius atspindėjo bendresnes migracijos į Vilnių tendencijas. Kita vertus, žemaičių kilmės kandidatų gausą galėjo nulemti ir retas vienuolynų tinklas Žemaitijoje. Šaltiniuose pateikiama informacija apie naujokų kilmę leidžia teigti, kad dauguma į Bonifratrų ordiną Vilniuje stojusių asmenų buvo kilę iš kaimo arba menkai urbanizuotų vietovių, o miestų (įskaitant ir Vilnių) gyventojai sudarė labai menką visų kandidatų dalį (30 asmenų).

Įrašai įvilkuvių knygose liudija, kad į vienuoliją stodavo bajorai, miestiečiai, amatininkai, kareiviai, tarnai ir kt. Visgi nagrinėti šaltiniai labai neproporcingai (itin dažnai, greičiausiai dėl savo padėties išskirtinumo bendrame naujokų kontekste minimi bajorai) atskleidžia tik trečdalis kandidatų socialinę kilmę, todėl, atsižvelgiant į jų kilmės geografinę, užuominas šaltiniuose apie jų materialinę padėtį, galima tik daryti prielaidą, kad didžioji dalis Vilniaus bonifratrų noviciate vienuolinį gyvenimą pradėjusių naujokų buvo nekilmingi ir iš neurbanizuotų vietovių kilę žmonės.

## Bibliografija

- Balčiūnaitė B., 2017 – Brigita Balčiūnaitė, „Kražių jėzuitų kolegijos mokytojų bendruomenė 1616–1773 metais: mokytojavimo patirtis jėzuitų biografijose“, in: *Senoji Lietuvos literatūra*, 2017, kn. 44, p. 73–95, <<https://doi.org/10.15388/knygotyra.2017.68.10723>>.
- Baronas D., 2018 – Darius Baronas, „Mažesniųjų brolių konventualų memorialo tekstas ir kontekstas: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės mirusiųjų knygos XVI–XVIII a.“, in: *Bažnyčios istorijos studijos*, t. 9: „Ganytojai ir broliai: biografistikos perspektyva“, sud. Martynas Jakulis, Vilnius: LKMA, 2018, p. 257–308.
- Borkowska M., 2008 – Małgorzata Borkowska, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*, t. III: *Wielkie Księstwo Litewskie i Ziemie Ruskie Korony Polskiej*, Warszawa: DiG, 2008.
- Diefendorf B. B., 1996 – Barbara B. Diefendorf, „Give Us Back Our Children: Patriarchal Authority and Parental Consent to Religious Vocations in Early Counter-Reformation France“, in: *The Journal of Modern History*, 1996, Vol. 68, No. 2, p. 265–307, <<https://doi.org/10.1086/600767>>.
- Drėma V., 2015 – Vladas Drėma, *Vilniaus amatininkai XVI–XIX a. Iš Vlodo Drėmos archyvu*, sud. Arturas Mickevičius, Vilnius: Versus aureus, 2015.
- Drungilienė G., 2008 – Gita Drungilienė, „Kauno ir Kražių benediktinių įžadų aktai (XVII a. – XIX a. 2 pusė)“, in: *Benediktiniškoji tradicija Lietuvoje*, sud. Liudas Jovaiša, Vilnius: Aidai, 2008, p. 95–114.
- Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy, 1564–1995*, 1996 – *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy*, opracował Ludwik Grzebień, Kraków: Wydawnictwo WAM, 1996, <<https://doi.org/10.5840/forphil1997239>>.

- Gapski H., 1987 – Henryk Gapski, *Rekrutacja do zakonów męskich w Polsce w końcu XVI i w pierwszej połowie XVII wieku na przykładzie krakowskiego ośrodka zakonnego*, Lublin: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1987.
- Jakulis M., 2012 – Martynas Jakulis, „Vilniaus bonifratrų Šv. Kryžiaus konvento bendruomenė XVIII a.: struktūra, sudėtis, sugyvenimas“, in: *Bažnyčios istorijos studijos*, t. 5: „Religinės bendrijos Lietuvos istorijoje: gyvenimas ir tapatybė“, sud. Liudas Jovaiša, Vilnius: LKMA, 2012, p. 281–306.
- Jovaiša L., 2017a – Liudas Jovaiša, „Lietuvos vienuolių XVI–XIX a. personalinio ir biografinio pobūdžio šaltiniai“, in: *Senoji Lietuvos literatūra*, 2017, kn. 43, p. 140–190.
- Jovaiša L., 2017b – Liudas Jovaiša, „Gyvenimas po mirties: Kražių jėzuitų ir buvusių jėzuitų likimai po 1773 metų“, in: *Senoji Lietuvos literatūra*, 2017, kn. 44, p. 96–152.
- Komarynska H., 2010 – Helena Komarynska, *Szpital bonifratrów w Krakowie w XVII–XVIII wieku*, Lublin: KUL, 2010.
- Laucevičius E., Vitkauskienė B. R., 2001 – Edmundas Laucevičius, Birutė Rūta Vitkauskienė, *Lietuvos aukškalystė XV–XIX amžius*, Vilnius: Baltos lankos, 2001.
- Mariani A., 2017 – Andrea Mariani, „Proweniencija geograficzna i kompetencje językowe jezuitów prowincji litewskiej. Przyczynek do badań nad wielokulturowością Rzeczypospolitej“, in: *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej*, t. VII, red. Wojciech Walczak, Karol Łopatecki, Białystok: Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy, 2017, p. 85–112.
- Mariani A., 2018a – Andrea Mariani, „Świat rzeczy jezuitów w Nieświeżu i w Słucku. Między wymogami życia zakonnego a tożsamością szlachecką“, in: *XVIII amžius studijos*, t. 4: „Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Visuomenė. Kasdienybės istorija“, sud. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2018, p. 20–57, <<https://doi.org/10.33918/xviiiastudijos/t.4/a1>>.
- Mariani A., 2018b – Andrea Mariani, „Vilniaus jėzuitų personalinė sudėtis XVII–XVIII amžiuje. Statistinės-prozopografinės analizės bandymas“, in: *Lietuvos istorijos metraštis*, 2018, t. 1, p. 5–48.
- Maroszek J., 2004 – Józef Maroszek, „Wileńskie przytułki-szpitaly w XVI–XVIII w.“, in: *Cala historia to dzieje ludzi...: Studia z historii społecznej ofiarowane profesorowi Andrzejowi Wyczańskiemu w 80-tą rocznicę urodzin i 55-lecie pracy naukowej*, pod redakcją Cezarego Kukli przy współdziałaniu Piotra Guzowskiego, Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2004, p. 191–218.
- Misjonarze św. Wincentego a Paulo w Polsce (1651–2001)*, t. II, 2001 – *Misjonarze św. Wincentego a Paulo w Polsce (1651–2001)*, t. II: „Biografie“, red. Jan Dukąła, Kraków: Nasza Przeszłość, 2001.
- Paknys M., 2004 – Mindaugas Paknys, „Vienuoliai novicijai XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje“, in: *Tytuvėnų bernardinų bažnyčia ir vienuolynas*, sud. Dalia Klajumienė, Vilnius: VDA leidykla, 2004, p. 35–46.
- Paknys M., 2014 – Mindaugas Paknys, „Kandidatai į kamaldulius: priėmimo į noviciatą XVIII a. viduryje Pažaislyje praktika“, in: *Pažaislio vienuolyno 350 metų istorija: mokslinių straipsnių rinktinė*, sud. Mindaugas Paknys, Vilnius: LKTI, 2014, p. 283–306.
- Pietrkiewicz I., 2009 – Iwona Pietrkiewicz, *Miser res sacra. Bonifratrzy w dawnej Rzeczypospolitej*, Kraków: [s. n.], 2009.
- Rosiak S., 1928 – Stefan Rosiak, *Bonifratrzy w Wilnie (1635–1843–1924). Szkic z dziejów opieki społecznej w Wilnie*, Wilno: Wydane staraniem konwentu wileńskiego OO. Bonifratrów, 1928.
- Urbanavičius A., 2005 – Agnius Urbanavičius, *Vilniaus naujėji miestiečiai 1661–1795 m.*, Vilnius: LII, 2005.
- Urbanavičius A., 2009 – Agnius Urbanavičius, *Vilniaus naujėji miestiečiai 1661–1795 metais: sąrašas*, Vilnius: LII leidykla, 2009.
- Schletz A., 1980 – Alfons Schletz, „Perzyna Ludwik“, in: *Polski słownik biograficzny*, t. 25, z. 4, Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1980, p. 644–645.
- Urzednicy Wielkiego Księstwa Litewskiego*, t. 1, 2004 – *Urzednicy Wielkiego Księstwa Litewskiego*, t. 1: „Województwo wileńskie XIV–XVIII wiek“, pod redakcją Andrzeja Rachuby, opracowali Henryk Lulewicz et al., Warszawa: DiG, 2004.